

Populist Söylem, Yapısal Dönüşümler ve Temsilîyet Krizi

Populism, Structural Transformations, and Crisis of Representation

Acar KUTAY*

*Prof. Dr., Molde University College - Faculty of Business Administration and Social Science

E-mail: acar.kutay@himolde.no

 ORCID: orcid.org/0000-0003-1403-9195

Öz

Popülizm ideoloji, söylem ya da bir siyaset tarzı olarak ele alınmaktadır. Bu makalede popülizm, popülizmin eklemlendiği unsurlar ve populist hareketlerin ortaya çıkmasına neden olan yapısal dönüşümler, Ernesto Laclau'nun popülizm teorisi ve söylem analizi aracılığıyla ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, popülizm çalışmalarına üç farklı açıdan katkı sağlamaktadır. İlki, popülizmi bir ideoloji olarak kabul etmek yerine bir siyaset etme biçimi ve stratejisi olarak benimsemesidir. İkincisi, tek ve nesnel bir halk kavramı olmadığını ve halkın söylem yoluyla farklı anlamlarda kurgulanabileceğini ortaya koymasındır. Dolayısıyla populist hareketlere atfedilen homojen halk tahayyülü, yalnızca sağ populistlerin harekete geçirdiği bir mit olarak görülmelidir. Halk kavramını çoğulcu ve demokratik bir özne olarak inşa etmek de mümkündür. Söylem analizinin üçüncü katkısı, popülizme zemin hazırlayan yapısal dönüşümler ile populist hareketlerin bu dönüşümlere ve krizlere yükledikleri anlamları irdelemesi ve populistlerin bunları stratejilerine nasıl uyarladıklarını sorunsallaştırmasıdır. Dolayısıyla bu çalışma popülizmi söylem olarak değerlendiren yaklaşımdan hareketle, popülizmi bir yandan siyasi bir strateji olarak anlamaya çalışırken öte yandan da popülizmin ortaya çıkmasına, güçlenmesine ve Avrupa'da yayılmasına neden olan yapısal nedenleri incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Halk, Popülizm, Söylem, Temsilîyet Krizi.

Abstract

Populism can be conceptualized as an ideology, discourse, or style of politics. Employing Ernesto Laclau's theory of populism and discourse analysis, this study deconstructs the meanings and articulations of key political concepts within populist discourse and reflects on the structural transformations that precipitate the emergence of populist movements. The discursive approach contributes to populism studies in three distinct aspects. First, it conceptualizes populism as a form of politics and strategy rather than an ideology. Second, it demonstrates that there is no single, objective concept of the people, but rather that this notion can be constructed with various meanings through discourse. Consequently, the homogeneous imagination of the people attributed to populist movements should be viewed as a myth mobilized primarily by right-wing populists. It is equally possible to construct the concept of the people as a pluralistic and democratic subject. Third, discourse analysis examines the structural transformations that pave the way for populism and the meanings that populist movements attribute to these transformations and crises, while problematizing how populists adapt these interpretations to their strategies. This article, drawing on the discursive approach, aims to understand populism as a political strategy while examining the structural causes that lead to its emergence, strengthening, and proliferation in Europe.

Keywords: Democracy, Discourse, People, Populism, Representation.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atıf İçin: Kutay, A. (2024). Populist Söylem, Yapısal Dönüşümler ve Temsilîyet Krizi. *Journal of Diplomatic Research*, 6(2), ss. 1-22.

Giriş

Popülizm dalgası siyaseti etkiliyor, şekillendiriyor ve dönüştürüyor. Birçok yazara göre popülist hareketler demokrasilerin istikrarını zayıflatmakta (Plattner, 2010) ve liberal demokrasilere ciddi tehdit yöneltmektedir (Müller, 2016; Urbinati, 2019). Diğer bir görüşe göre ise popülizm, baskıcı ve otoriter rejimlere karşı ezilen ve dışlanan kesimleri siyasete dahil etmesi nedeniyle demokrasiyi geliştiren ve genişleten bir siyasal stratejidir (Laclau, 2005; Mouffe, 2018). Popülizm üzerine böylesine zıt görüşlerin olduğu bir ortamda popülizm nasıl anlaşılmalı ve nasıl çalışılmalıdır?

Popülizm çalışmalarına en önemli katkıyı sunan Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser (beraber ve bireysel çalışmalarında), popülizmi büyük anlatıları olan liberalizm, sosyalizm ve milliyetçilik gibi ideolojilerden ayırır ve popülizmi ince bir ideoloji (*thin ideology*) olarak tanımlamayı önermektedir (bkz: Mudde ve Kaltwasser, 2017). Bu öneri popülizmi sabit siyasi ve etik değerler üzerinden tanımlasa da popülizmin ideolojik yelpazedeki zıt görüşler tarafından kullanılması, popülizmi ideolojik bir kategoriye koymayı güçleştirmektedir. Bu yüzden bu çalışmanın çıkış noktası popülizm ile ilgili yürütölen tartışmaların popülizme ideolojik açıdan bakan yaklaşım içinden çözülemeyeceğidir.

Bu çalışmada Ernesto Laclau'nun (2005) popülizmi söylem ve siyasi strateji olarak değerlendiren teorisinden, Laclau'nun etkisinde ve ondan esinlenerek yapılan yaklaşımlardan (Stavrakakis, 2004; Kioupkiolis, 2016) ve Laclau ve Chantal Mouffe'un (1985) söylem analizinden ilham alınmaktadır. Bu teoretik ve kavramsal çerçeveden içerisinden populizmi hem daha iyi anlamak hem de açıklayabilmek şu soruları sormak mümkündür.

1 Sol popülist hareketler, ekonomik devletçilik, korumacılık, sosyal devletçilik ve yeniden dağıtım ilkelerini benimsemektedir. Bu hareketler, devletin ekonomide daha aktif bir rol oynaması ve halkın refahını artırıcı politikalar uygulamasını savunur. Sol popülizm korumacılık politikalarıyla yerel sanayiye desteklemeyi, sosyal devlet ilkeleriyle geniş kapsamlı sosyal programların yürütölmelerini ve gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltmayı hedefler (Weyland, 2001). Son dönem Latin Amerika sol popülizmleri (örneğin, Bolivya'da Evo Morales) ve bazı çağdaş Avrupa popülizmleri (örneğin, İşpanya'da Biz Yapabiliriz (Podemos)) bu kategoriye örnek olarak verilebilir. Sağ popülist hareketler neoliberalizm ve küresel kapitalizmin yol açtığı tahribattan beslenmeler de bu partilerin ekonomi politikaları milliyetçilik ve yerelcilik süzgecinden geçerek şekillenir. Sağ popülist partiler genel olarak serbest piyasa ekonomisi ve neoliberal ekonomi politikalarına karşı değerlidir. Nitekim, şu an popülist olarak tanımlanan Danimarka ve Norveç popülistleri ilk olarak neoliberal politika destekçisi partiler olarak örgütlenmişlerdi (Betz 1994). Sağ popülist partilerin ana gayesi refahın, kamu hizmetlerinin ve istihdamın göçmenler yerine gerçek hak sahibi olarak nitelendirdikleri yerli ve milli gruplara dağıtılmasıdır. Hibrit popülizm ise sağ ve sol ideolojilerden öğelerin karışımını içerir. Bu popülizm biçimi, hem sol hem de sağ ideolojilerden unsurlar barındırır. Örneğin, ekonomik olarak sol eğilimli politikaları benimserken, göçmen karşıtı gibi sağa yakın

Popülizmi söylem üzerinden inşa edilen bir siyaset etme biçimi olarak incelemenin kavramsal ve ampirik etkileri nelerdir? Popülizmin temel unsurları olarak kabul edilen halk, yerlilik ve homojenlik kavramlarının farklı anlamları nelerdir ve bu unsurlar farklı siyasi ideolojilere nasıl entegre olmaktadır? Populist hareketlerin sosyal dönüşümlere ve krizlere yükledikleri farklı anlamlar nelerdir? Popülizmin demokrasiye etkisi her zaman negatif midir?

Bu çalışma, popülist hareketlerin son dönemde Avrupa'daki etkisini özetleyerek başlamaktadır. Takip eden bölümde, popülizmi anlamaya yönelik ideolojik, söylemsel ve performatif yaklaşımlar özetlenerek, söylemsel yaklaşımın diğerlerinden farkı ve popülizme katkısı vurgulanmaktadır. Sonraki bölümde; halk, homojenlik, yerlilik ve halk egemenliği kavramları popülist söylemin temel unsurları olarak değerlendirilerek, farklı siyasi projelerde farklı anlamlar kazanabileceği gösterilecektir. Bu analizin ardından popülizmin yükselişine zemin hazırlayan yapısal dönüşümler ve bu dönüşümlerin yarattığı etkiler ele alınmaktadır. Bu bölümde, kurumsal aracılık krizlerinin besleyici rolü, sosyo-ekonomik yapıların dönüşümü ve küreselleşme ile neoliberalizmin popülizm üzerindeki etkileri incelenmektedir. Devamında sağ ve sol popülist grupların krizlere yüklediği farklı anlamlar incelenerek, krizlerin farklı siyasi projelere evrilebileceği ele alınacaktır. Son bölüm, bu çalışmanın temel argümanlarını özetledikten sonra, bu çalışmanın popülizm çalışmalarına etkisini tartışmaktadır.

Populist dönem

Popülist partilerin¹ yükselişi, son yıllarda Avrupa siyasetinde gözlemlenen en belirgin eğilimlerden

biridir (Mudde, 2007; 2004; Eatwell & Goodwin, 2018). ThePopulist inisiyatifine göre 2023 yılında çoğu aşırı sağ ya da sol partiler olmak üzere Avrupa'da toplam 165 popülist parti bulunmaktadır.² Popülist partilerin, özellikle de aşırı sağ partilerin oyları, İspanya'da Biz Yapabiliriz (*Podemos*) ve Yunanistan'da Radikal Sol Koalisyon (*Syriza*) örnekleri haricinde, düzenli olarak artmaktadır. Fransa'daki Ulusal Birlik (*Rassemblement National - RN*), Avusturya'daki Özgürlük Partisi (*Freiheitliche Partei Österreichs - FPÖ*) ve Almanya'daki Almanya için Alternatif (*Alternative für Deutschland - AfD*) oy tabanlarını düzenli olarak genişletmektedir. Portekiz'deki Yeter! (*Chega*) ve İspanya'daki Ses (*Vox*) partileri de son dönemde yükselişe geçmiştir (Mendes & Dennison, 2021).

Dolayısıyla sağ popülist partilerin son on yıldaki seçim başarısı, politikalara etkisi ve yaygınlaşması, medyada ve bazı yazarlarda endişe yaratmaktadır (Judis, 2016; Müller, 2016). Nitekim bu partiler, İtalya'daki Kuzey Birliği (*Lega*), Avusturya'daki FPÖ, Polonya'daki Hukuk ve Adalet (*Prawo i Sprawiedliwość - PiS*), Macaristan'daki Fidesz, Danimarka Halk Partisi (*Dansk Folkeparti - DF*) ve Letonya'daki Ulusal İttifak (*Nacionālā apvienība - NA*) örneklerinde yaşandığı gibi iktidarı paylaşabilmekte veya sağ-kanat azınlık hükümetlerinde resmi iş birliği ortağı olabilmektedir (Pirro, 2014). Bununla birlikte, daha önce aşırı partileri dışlayan *cordon sanitaire* politikasının, İsveç gibi geleneksel olarak etkili olduğu ülkelerde dahi kırılmaya başlamıştır.

Sağ popülist partiler göç, milliyetçilik ve kültürel kaygılar gibi konularda gündemi belirleyerek ve merkez siyasi partileri kendi çizgilerine çekerek siyaseti etkilemektedir (Akkerman, 2015). Fransa'daki Ulusal Birlik (RN), İsveç Demokratları ve Birleşik Krallık'taki Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi'nin (UKIP) siyaset ve kamuoyundaki gündemi belirleme üzerindeki etkileri bu duruma ör-

nek verilebilir (Rooduijn, 2014; Akkerman, 2015).

Öte yandan, 2008 ekonomik krizi sonrasında Avrupa ve ABD'de sol popülist hareketler de etkili olmuştur. Borriello ve Jæger (2023), 2008-2022 yılları arasındaki dönemi solun popülizmle deney yaptığı bir dönem olarak nitelendirir. Radikal Sol Koalisyon (Syriza) (Yunanistan), Jean Luc-Melenchon (Fransa), Bernie Sanders (ABD), Biz Yapabiliriz (Podemos) (İspanya) ve Jeremy Corbyn (Birleşik Krallık) solda yeni bir siyaset stratejisi arayışına girerek, popülizm yoluyla tabanlarını geliştirmek istemiştir. Bu strateji belirli bir dönem başarılı olsa da etkisini sürdürmede yetersiz kalmıştır.

Söylem ve Siyasi Strateji Olarak Popülizm

Bu bölümde popülist hareketlerin etkisini daha iyi anlayabilmek için popülizmi bir söylem ve siyasi strateji olarak ele almanın ne anlama geldiği ve popülist söylemin unsurlarının bu teorik bakış açısından nasıl anlaşılması gerektiği tartışılmaktadır.

Popülizmi bir söylem ve siyasi strateji olarak gören teorik ve kavramsal bakış açısı, popülizm çalışmalarındaki diğer iki yaklaşımdan ayrılır. İlki ve literatürde en yaygın kullanılanı ideolojik yaklaşımdır. Mudde ve Kaltwasser'e (2017) göre popülizm toplumu (saf) halk ve yozlaşmış seçkinler arasında iki homojen ve karşıt kampa ayıran ince merkezli bir ideolojidir. Bu tanımda halk, erdemli ve hakları göz ardı edilen sıradan vatandaşları kapsar. Elitler ise toplumun ayrıcalıklı ve güç sahibi kesimidir ve genellikle kendi çıkarları peşinde koşarken halkın iradesini hiçe sayan grupları içerir.

Popülizmin performatif yönlerini vurgulayan diğer yaklaşım, popülist söylemin kitlelere hitabında ve farklı grupları mobilize etmesinde retorik ve iletişim stratejilerinin oynadığı role dikkat çeker (Moffitt ve Tormey 2014; Moffit 2016). Bu

söylemler de kullanılabilir (Taggart, 2000). İtalya'daki Beş Yıldız Hareketi, hibrit popülizme örnek olarak verilebilir. ² Bu veriye The Guardian'da yayınlanan, Revealed: one in three Europeans now vote anti-establishment makalesinden ulaşılmıştır. Bkz: <https://www.theguardian.com/world/2023/sep/21/revealed-one-in-three-europeans-now-votes-anti-establishment> (erişim tarihi, 10.12.2024). ThePopulist sitesinde (<https://popu-list.org/>) bu partilerin dökümüne ve farklı ülke raporlarına ulaşmak mümkündür.

yaklaşımında popülist liderler kendilerini elitlerden ayırıştırarak, halkın sesi olduklarını iddia eden bir siyasi retorik kullanır. Bu retorığı ortaya koyarken kullanılan yöntemler ve üslup, popülizmin etkinliğinde önemli bir rol oynamaktadır.

Popülist retorikte liderler vücut dili, kıyafet ve davranışları aracılığıyla halkla bağlantı kurar. Avam stil olarak adlandırılan sade, duygusal ve doğrudan iletişim, seçkinlerin tarzı olarak görülen süslü ve entelektüel dile tercih edilir (Bonikowski ve Gidron, 2016). Popülist retorikte karmaşık meseleler sadeleştirilir. Seçkinlerle özdeşleşen teknokratik ve bürokratik dile karşı basit, doğrudan ve anlaşılır bir dil kullanılmaya çalışılır (Ostiguy 2009). Bu retorikte bilimsel mutabakatı veya uzman görüşlerini sorgulayan anti-entelektüel söylem ön plana çıkar. Ayrıca, popülist retorik nezaketi ve siyasi doğruluğu reddeder. Popülistler saygısızlığı, mizahı ve görgü kurallarını çiğnemeyi birer gerçeklik göstergesi olarak sunarlar.

Laclau (2005)'a göre ise popülizm bir ideoloji ve yalnızca performatif bir pratik değil, siyasetin işleyiş biçimidir. Bu yaklaşımda popülizm daha ziyade ortak bir siyasi özne kurmaya yönelik siyasi bir stratejidir. Popülist hareketler baskıcı bir siyasi rejim ya da ekonomik sisteme karşı toplumdaki farklı istemleri ve şikayetleri ortak bir çatı altında birleştirmek için bir eşdeğerlik zincirleri (*chains of equivalence*) kurar. Eşdeğerlik zinciri farklı talepler arasındaki bağ olarak da görülebilir.

Popülizme biçimsel bir anlayış sunan Laclau (2005)'ya göre bir hareketin popülist olması, o hareketin söylemlerinde veya ideolojisinde önceden tanımlanmış (Mudde örneğinde olduğu gibi), liberalizm ve sosyalizme benzer şekilde popülist politikalar önermesinden kaynaklanmaz. Siyaseten ortaya ne koyduğundan bağımsız, popülist hareketleri diğer siyasal hareketlerden ayıran unsur farklı sınıfları ve sosyal hareketleri eklemlemesidir (*articulation*). Bu strateji üç adımda özetlenebilir. İlki siyasi karşıtlığın sınırının çizilmesidir (*political frontier*). Bu sınır, halkın taleple-

rinin karşılanmadığı ve sistemin temsiliyet kabiliyetini yitirdiği anda belirgin hale gelir. İkincisi, halkın karşılanmayan ya da göz ardı edilen talepleri arasında bağlantılar kurulmasıdır. Bu bağlantılar, halkın çeşitli taleplerini bir araya getirerek ortak bir muhalefet oluşturmayı amaçlar; Laclau terminolojisine göre eşdeğerlik zinciri oluşturur. Üçüncü adımda popülist hareketler, kendilerini marjinalleştirilmiş ve dışlanmış pleblerin meşru temsilcisi olarak konumlandırma iddiasında bulunur. Popülist hareketler, halkın demokratik egemen ve kolektif özne vasfını ön plana çıkarır. Populist strateji halk kavramını merkeze alarak, toplumu elitlere karşı konumlandıran antagonistik bir strateji benimser.

Laclau'nun popülizm teorisi halk ve elitler arasındaki çatışmaya vurgu yapması nedeniyle, ideolojik yaklaşımla örtüşse de bu yaklaşımlar arasında savundukları epistemolojik tutumlar nedeniyle ciddi farklılıklar bulunur. Laclau'nun popülizm teorisini ideolojik yaklaşımdan ayıran temel felsefi unsur, popülizmi verili bir olgu olarak değerlendirmek yerine söylem yoluyla anlam kazanan bir siyasi strateji olarak ele almasıdır (Panizza, 2005). Söylemsel yaklaşımın temelini oluşturan anti-özcü (anti-essentialist) bakış açısından, seçmen davranışları siyasi partiler tarafından şeffafça okunabilecek tutumlar ya da değerler bütünü değildir (Laclau, 2005; Glynos & Howarth, 2007). Bu ifadeyi açmak gerekirse, popülist ideoloji kategorisinde değerlendirilen unsurlar (antagonizma, yerlilik, halk egemenliği), popülist temsiliyet ilişkilerinde ve siyaset stratejilerinde tanımlanır, kurgulanır, biçimlenir ve yeniden üretilir (De Cleen, 2019). Bu yaklaşım da Michael Saward'ın inşacı temsiliyet teorisi ile örtüşmektedir. Saward (2006), geleneksel temsiliyet teorilerinin aksine siyasi temsilin, temsil etme talebinde bulunan siyasi bir aktörün temsil ettiği grubu söylem vasıtasıyla inşa ettiğini öne sürer. Saward'ın teorisi demokrasi tartışmalarına önemli bir katkı yapmıştır ama popülizm araştırmacıları bu teoriden yeterince faydalanmamaktadır. Saward'ın teorisi, özellikle de halkın temsil ilişkileri sürecinde farklı biçimlerde tanımlandığı

iddiasındaki söylem analiziyle örtüşmektedir.

Popülizmi bir ideoloji olarak gören yaklaşımda ise diğer ideolojilerde olduğu gibi popülizm, siyasi düzenin yönetimine dair iddiası olan bir düşünce ve inançlar sistemi bütünüdür (Mudde, 2004; Mudde & Kaltwasser, 2017). Her ne kadar zayıf bir ideoloji olarak görülse de popülist ideoloji değişmez ve sabit bir dünya görüşü barındırır ('seçkinler yozlaşmıştır; bu yüzden seçkinlerin iradesine son verilmelidir'). Popülizm değişmeyen değerler ve ilkeleri bulunduğu kabul edilir ('halk egemenliğinin seçkinlerin iradesine karşı ahlaki üstünlüğü') (Müller, 2016).

Ancak, ideolojik yaklaşım tutarlı ve ampirik çalışmalara uygulanabilecek genel bir analitik çerçeve sunsa da popülizmin esnek ve stratejik bir şekilde farklı içeriklerle kullanılabilmesini göz ardı etmektedir (Aslanidis, 2016). Ayrıca, ideolojik yaklaşım, popülist aktörlerin davranışlarının ve siyasi eylemlerinin popülizme bağlı olarak açıklanabileceğini ima etmektedir (Katsambekis, 2020; Stavrakakis vd., 2017). Ancak seçmenlerin oy verme davranışlarının yalnızca popülist tutumlara göre şekilleneceğini düşünmek gerçekçi değildir (Gidron ve Bonikowski, 2013). Aşırı sağ popülist partiler popülist strateji uygulayarak elitlerin kararlarının halkın iradesini yansıtmadığını öne sürseler de seçmen davranışını "faziletli halk zümreleri" ve "yozlaşmış elit" zıtlığından ziyade; milliyetçilik, yerlilik ve yabancı düşmanlığı gibi dışlayıcı ideolojilerin şekillendirdiğini düşünmek daha gerçekçidir.

Popülizme biçimsel ve söylemsel bakış açısından bakıldığında, sağ popülist strateji etno-milliyetçi ideolojiye eklenmektedir. Aynı şekilde, sol popülist strateji sosyo-ekonomik eşitlik taleplerini ön plana alan ideolojik değerleri harekete geçirmektedir. Zira, popülizmi iyiler ve kötüler arasındaki ahlaki bir mücadele değildir. Bu yüzden halk ile elitler arasındaki ayrışmayı salt ahlaki temellerle açıklamak yerine, popülist hareketlerin siyasi arenada gösterdiği mücadeleye odaklanmak gerekir.

Popülist Söylemin Unsurları

Söylem teorisi popülizmin temel unsurları olarak kabul edilen yerlilik, homojenlik, halk egemenliği kavramlarına farklı bir bakış açısı sunar. Söylem analizi popülist söylemin bu kavramlara yüklediği anlamları inceler ve sorunsallaştırır (Stavrakakis, 2004; De Cleen, 2017).

Halk

Halk kavramının üç farklı anlamı bulunur (Cavanaugh, 2005):

1. Pleb, ya da baskıcı elite karşı konumlanan ezilen halk
2. Demos olarak demokrasinin öznesi olan halk
3. Millet kavramıyla örtüşen anlamda kullanılan halk

Bu üç yorumdan birbirinden farklı ve yer yer kesişen popülizm pratikleri ortaya çıkabilir. Halkın pleb olarak tanımlanması kökeni Machiavelli'nin yazılarına dayanır (Machiavelli 1996, McCormick 2011; Vatter 2012). Bu yorumda, popülizm sıradan insanların yaşam ve ekonomik mücadelelerine ve demokrasi sürecinde sessizleştirilmelerine odaklanır. Bu anlamda kullanıldığında popülist söylem seçkinlere ve yozlaşmış siyasetçilere karşı halkın çıkarlarını temsil etme iddiası ile siyaset arenasına çıkar. Popülist hareketler halkın sesi olarak konumlanır ve seçkinlerin sesini bastırarak ezilenlerin haklarını savunur. Örneğin, Occupy Wall Street hareketi, Syriza ve Podemos siyasi partileri ekonomik eşitsizliğe karşı halk adına mücadele etme iddiasıyla ortaya çıkarak, ekonomik adalet ve servetin yeniden dağıtımını talep etmiştir.

Halkın demos olarak tanımlanması, halkın demokratik iradesine ve egemenliğine vurgu yapar. Bu yorumun kökeni, modern demokrasinin ortaya çıkmasıyla birlikte monarşik rejimlere içsel ve kaynağını teolojiden alan egemenlik anlayışının dönüşmesindedir (Lefort 1988). Bu yoruma göre, monarşide vücut bulan egemenlik anlayışı halka intikal eder. Demos kavramı siyasi bir kavramdır; kolektif bir siyasi irade ile bir arada yaşama tercihinde bulunan ve dış bir irade yerine öz yönetim arzusuyla siyasi birliktelik kuran vatan-

daşlığı kapsar. Popülist hareketler bu bağlamda mobilize olduğunda halkın kontrolü ele almasını savunur. Halkı siyasi kararları alma süreçlerine dahil etmeye çalışır ve siyasi gücü temsiliyet yeteneğini kaybeden seçkinlerden ve oligarşik çıkar gruplarından geri almak ister.

Halkın demos olarak tanımlanması yorumu özünde demokrasiyi revize etme ve ilerletme iddiasında olduğu için çoğulculuğu ve ezilenlerin haklarını merkeze alan demokratik popülist hareketlerle özdeşleşir. Ancak, sağ popülistlerin de halk kavramına atıfta bulunması ve demokratik süreçler içinde hareket etmesi popülizm çalışmalarında kavram karşılıklığına neden olmuştur. Birçok sağ popülistin hedefi de ulusüstü kurumlara kaptırılan ulusal egemenliğin geri kazanılmasıdır. Brexit böyle bir motivasyonla gündeme gelmiş ve başarıya ulaşmıştır. Avrupa'daki sağ popülist partiler de AB karşıtı bir tutum takınırken hedeflerinde AB'nin halkın öz yönetimine ket vurduğu algısı vardır. Birçok sağ popülist hareket de halkın doğrudan kararlara katılımını savunarak halkın sesi olduğu iddiasındadır.

Bu nedenle popülistlerin demokrasi ile sorunu olmadığı, yalnızca liberalizme karşı oldukları doğru bir yaklaşım değildir. Sağ popülist partilerin halk anlayışı, demos ve pleb olarak tanımlanan halktan ziyade milliyetçilikle şekillenen millet anlayışına tekabül eder. Bu da halkın üçüncü anlamıdır. Bazı yazarlar, popülizm ve milliyetçilik arasında bir ayırım çizebilmek için halk ve millet kavramları arasında da keskin bir ayırım olduğu iddiasındadır (De Cleen, 2019). Rogers Brubaker (2020) ise halk kavramının yalnızca halk ve elitler arasında dikey bir karşıtlık kurmadığı, aynı zamanda millet anlamında yatay olarak da bir grubu diğerlerinden ayırdığını savunur. Brubaker'a göre, halk ve millet arasındaki fark iddia edildiği gibi net ve keskin değildir. Bu görüş, bu makalede tartıştığım tezle örtüşür; özellikle sağ popülist partilerin dışlayıcı ve homojenliğe dayanan popülist anlayışı etno-kültürel anlamda bir birliktelik öngörür. Demokrasi anlayışları da de-

mos yerine etnostan ilham alır.

Halk, etnos anlamında kullanıldığında ortak kültür, etnisite veya ulusal kimliğe dayalı bir birlikteliği kapsar. Bu bağlamda popülist söylem, etnisite temelli millet kapsamının dışında kalan unsurlara ve milletin bekasına, kimliğine ve refahına tehdit oluşturabilecek kurum ve gruplara karşı konumlanır. Bu söylemde halk, genellikle azınlıkları veya göçmenleri dışlayan belirli bir topluluğu temsil eder.

Yerlililik: Sağ popülist hareketler, yerelci motifleri kullanarak tabanlarını genişletmeyi hedeflemektedir. Hans-Georg Betz'in belirttiği gibi, "Lega (Nord), FPÖ, Norveç'teki Fremskrittspartiet [İlerleme Partisi] ve Avustralya'daki Pauline Hanson'ın One Nation [Bir Millet] partisi gibi çeşitli siyasi partilerin seçimlerdeki başarısı, büyük ölçüde bu partilerin yerleşik elite ve onların söylemlerine karşı yöneltilen popülist bir gündem doğrultusunda yerelci motifleri harekete geçirmelerine bağlıdır" (Betz, 2019: 128-129). Cas Mudde de son dönemde aşırı sağ popülist partilerin yükselişleri arkasındaki asıl tehlikenin popülizmden ziyade 'yerlililik' olduğunu ve popülizm hezeyanlarının aşırı sağın güçlü bir unsuru olarak karşımıza çıkan yerlililiği bastırmaması gerektiğini öne sürmektedir.²

Yerlililik; ekonomik yerlililik, refah şovenizmi ve sembolik yerlililik olmak üzere üç boyutta incelenebilir (Betz, 2019). Ekonomik yerlililik, yabancılara iş verilmemesi ya da istihdamda önceliğin öz unsurlara verilmesi gerektiği fikrine dayanır. Refah şovenizmi, sosyal yardımların dağıtılmasında vatandaşlara mutlak öncelik verilmesini savunur. Sembolik yerlililik ise toplumun kültürel kimliğini savunmak için devletin daha aktif bir rol üstlenmesi gerektiğini ortaya koyar. Betz'e göre sembolik yerlililik, ekonomik temelli unsurların önüne geçmiştir ve son dönemdeki radikal sağ popülist seferberliğin başarısının merkezinde yer almaktadır.

Sağ popülizmde yerlililik, her üç durumda da

² Bkz: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/dec/07/cambridge-dictionary-nativism-populism-word-year> (Erişim, 10.12.2024).

milliyetçilik ve popülizm ile entegre olarak ideolojik bir söylem oluşturmaktadır. Bu yüzden, yerli ve yerlilik kavramlarını popülizm çalışmalarında kullanırken bu kavramların taşıdığı ve dışladığı anlamları göz önünde bulundurmamak gerekir. Sağ popülist söylemde yerli kavramı yalnızca coğrafya üzerinden tanımlanan bir aidiyet anlamı taşımamaktadır: Bir siyasi topluluğun asli unsuru olmak, etnik ve kültürel temellere dayanmaktadır (Betz, 2003; Rydgren, 2007).

Yerlilik ve milliyetçilik arasındaki bağ ve geçişkenlik, sağ popülist söylemdeki halk kavramının anlamını da etkiler. Bu söylemde halk kavramı yerliliğe eklenerek inşa edildiğinden, sağ popülist grupların halka attıkları yerlilik, etnik ve kültürel anlamda kullanılan millet kavramıyla örtüşmektedir. Dolayısıyla, halk ve millet kavramları arasında da açık bir ayrım olduğu düşünülmemelidir (Brubaker, 2020). Bu yüzden de sağ popülizm klasik anlamında dışlayıcı milliyetçilikten keskin hatlarla ayrılabilen bir kavram değildir (Halikiopoulou et al., 2013).

Yerlilik, milliyetçilik ve popülizm farklı kavramlar olsa da sağ popülizmde uyumlu bir biçimde birbirlerine entegre olarak ideolojik bir söylem oluşturabilmektedir. Bu bağlamda, sağ popülist hareketlerin refah şovenizmi ve göçmen karşıtlığı, etnik ve kültürel milliyetçiliğin tezahürü olarak değerlendirilmelidir (Brubaker, 2017; Betz, 2003). Sağ popülist hareketlere desteği halkın popülist tutumlarıyla ya da talepleriyle açıklamak milliyetçi ideolojilerin etkisini göz ardı etme tehlikesi taşımaktadır.

Sağ popülizm, halk ve elitler arasında hem dikey (hiyerarşik) hem de yatay (kültürel/ideolojik) bir karşıtlık kurmaktadır. İdeolojik ve söylemsel yaklaşım, popülist hareketlerin halk ve elitler arasındaki ayrım ve karşıtlığı dikey anlamda kurduğu konusunda hem fikirdir (De Cleen ve Stavrakakis, 2017). Buradaki dikey ilişki, halk ve elitler arasındaki hiyerarşiyi ifade eder. Sağ popülizm halk ve elitler arasındaki ilişkileri dikey olarak tanımlamakla birlikte, elitleri yeterince yerli ve milli görmez (Halikiopoulou et al., 2013;

Mudde, 2007). Elitleri milli cemaatten dışladığı için aynı zamanda elitlerle halk arasında yatay anlamda bir karşıtlık kurar. Sağ popülizmde elitler dikey olarak ayrıcalıklı bir zümre görülse de bu zümrenin milli birlikteliğin dışında olduğu düşünülür. Sağ popülistlere göre elitler liberal kozmopolit değerlere sahiptir ve ait olduğu topraklara bağlı ve kültürel değerlere hassasiyeti zayıflamıştır (Betz, 2003; Brubaker, 2017). Liberal elitler sınırları açarak göçmenlerin Avrupa'ya akın etmesine neden olmuştur. Aynı zamanda da çok kültürcü politikalar uygulayarak milli değerlerin aşınmasının önünü açmıştır.

Sol popülizmin hedefindeki elitler ise halkın çıkarlarına aykırı hareket ederek neoliberal ekonomi politikalara imza atan politikacılar ve teknokratlardır (Katsambekis, 2017; Kioupkiolis, 2016). Ancak Yunanistan'daki ekonomik kriz örneğinde olduğu gibi, sol popülist hareketler bu elitlerin dış güçlerle (AB, finansal kurumlar) işbirliği içinde bulunduğu ve bu kurumların çıkarlarına hizmet ettiğini de düşünür. Böylece dikey olarak kurulan karşıtlık ilişkisi yalnızca ulus devlet sınırları içindeki ilişkileri değil, ulus ötesindeki elitleri ve kurumları da kapsamına alan bir ilişkidir. Bu yüzden de yatay bir karşıtlık barındırır. Halk bir ulusun mensubu olarak tanımlandığında, ulusun çıkarlarına aykırı karar alan elitler aynı zamanda ulustan dışlanır.

Homojenlik: Popülizme yönelik ideolojik yaklaşımın önemli bir eleştirisi, halkı ve elitleri karşıt homojen gruplar olarak değerlendirmesidir. Bu bakış açısı, popülizmin homojen ve ahlaki açıdan saf bir halk inşa ettiği varsayımına dayanır. Ancak bu varsayım, popülizmi anlamada analitik ve normatif önyargılara yol açabilir. Bu önyargı, popülizmi çoğulculuk ve liberalizm karşıtlığıyla eşdeğer tutar. Bazı yazarlar, bu durumun liberal ve çoğulcu dünya görüşleriyle uyumsuz olduğunu savunur (Müller, 2016; Urbinati, 2019). Fakat bu argüman, sağ popülist hareketler için geçerli olsa da demokratik (çoğulcu, kapsayıcı, özgürlükçü) hedefler için örgütlenen popülist hareketler için genellikle geçerli değildir. Demokratik popülist

hareketler, çoğunlukla farklılıkları koruyan bir birlik kurmaya çalışır.

Bu bağlamda sağ popülist hareketlerin homojenlik söyleminin demokrasiyi zedelediği inkâr edilemez bir gerçektir. Bu hareketler, homojen bir toplum arzusuyla toplumun bazı kesimlerini dışlar. Ancak demokratik popülist hareketler, farklı toplumsal sınıfların ve grupların siyasi taleplerini ve farklılıklarını inkâr etmeyen toplumsal bir kolektif özne yaratma iddiasındadır. Buradaki hedef, homojenlikten ziyade stratejik bir amaç (otoriter baskıcı rejim, oligarşik yapılar ve neoliberalizm karşıtlığı) doğrultusunda birlikte hareket edebilmektir (Katsambekis, 2020). Bu kapsamda bir sosyal hareketin demokratik karakteri, Laclau ve Mouffe'un (1985) öne sürdüğü radikal demokrasi tezi üzerine inşa edilir. Bu tarz bir demokratik vizyon etrafında şekillenen siyaset stratejisi homojenlik üzerinden birliklik kurmak yerine, farklı sınıflar/gruplar ve onların siyasi talepleri arasında çoğulculuğu ön plana alan bir birlik duygusu oluşturmayı hedeflemektedir. Syriza, Podemos ve Bernie Sander'in izledikleri siyaset strateji bu tarz populize örnek verilebilir (Bugarcic, 2019: 390).

Burada altı çizilmesi gereken unsur, sağ popülist hareketlerin homojenlik iddiasının arkasında sınıfsız bir toplum tahayyülü yatmasıdır. Bu hareketler, halkı seçkinlere karşı mobilize ederken siyasi anlamda sınıf mücadelesini reddeder. Sağ popülistler özellikle Batı Avrupa'da ve ABD'de, neoliberal politikalar ve ekonomik küreselleşme sürecinde kaybeden grup olan işçi sınıfına hitap eder. Ancak işçi sınıfını, kapitalist sınıflara karşı değil, göçmenlere ve göçmen yanlısı politikalar izleyen liberal elitlere karşı mobilize ederler. Bu stratejide halk kavramı bir boş gösteren işleviyle (*empty signifier*) işçi sınıfını içinde yer aldığı sosyal ilişkilerden arındırarak, işçi sınıfının etno-kültürel anlamda homojen bir grubun unsuru olarak görülmesine hizmet eder. Bu yaklaşım, göçmenler başta olmak üzere toplumun asli unsurları olarak görülmeyen grupların halk tanımından dışlanmasına yol açar ve dışlanmış kesimlerin

halk kavramına dâhil edilmesini engeller.

Sonuç olarak, popülizmi anlamada halkın homojen bir grup olarak değerlendirilmesi, özellikle sol popülizm için geçerli olmayan bir yaklaşımdır ve popülizmin çeşitliliğini göz ardı eden analizlere neden olabilir. Ayrıca, popülizmde halk ve elitler arasındaki karşıtlık ilişkisi ahlaki açıdan değil, siyasi bir açıdan kurulur. Zira, bazı sağ popülist liderler de siyasi başarıya ulaşabilmek için ahlakçı bir perspektiften hareket ederek homojen bir grubun ahlaki üstünlüğünde ısrar etmek yerine, tabanlarını genişletme için farklı gruplara hitap etme ihtiyacı duyabilmektedir. Örneğin, Marine Le Pen'in Yahudi ve LGBT topluluklarına yönelik ılımlı bir tavır sergilediği görülmüştür (Mondon, 2014).

Halk egemenliği: Popülist hareketler, ulus egemenliğine dayandıkları için minimal düzeyde demokrasiyi reddetmez (Mudde, 2004; Mudde ve Kaltwasser, 2012). Ancak, sağ popülist hareketlerin demokrasi anlayışları, demokrasinin temel ilkeleriyle çelişmektedir. Demokrasinin özü, yurttaşların siyasi bir topluluk üyeliği anlamındaki demos kavramına dayanır. Oysa sağ popülistlerin halk kavrayışı, etno-kültürel bir özdeşlik üzerine kurulu etnos tanımından ileri gelmektedir. Demokrasi, demosun egemenliğine tekabül ederken, etnosun egemenliği bir tür etnokraziye işaret eder.

Sağ popülistler, Carl Schmitt'in anti-liberal demokrasi teorisiyle özdeşleşir biçimde halk egemenliğini homojenliğe dayandırır. Bu yaklaşım, sağ popülizmin eklemlendiği yerlici ve etnik milliyetçi ideolojilerle birleştiğinde, demokrasinin temel eşitlik ilkeleriyle çelişir. Eski Yunan geleneğinden türeyen *isopoliteia* (eşit yurttaşlık), *isegoria* (konuşma özgürlüğü) ve *isonomia* (hukuk önünde eşitlik) gibi kriterler, sağ popülizmin dayandığı demokrasi anlayışıyla bağdaşmamaktadır.

Sağ popülist söylemde halk, toplumsal refahın öncelikle toplumun öz unsurlarına dağıtıldığı homojen ve sınıfsız bir toplum olarak tasavvur edilir. Bu hayal edilen homojenlik, yitirilen bir

geçmiş özlemi üzerine inşa edilir (Taggart, 2000). Homojen toplum miti; halkın iradesi, halk egemenliği ve erdemli halk gibi popülist söylemin bileşenlerini birbirine bağlar. Dolayısıyla, sağ popülizmin demokratik süreçleri benimsediği ya da demokrasi ile sorunları olmadığı tezi yanlış ve tutarsızdır. Sağ popülist hareketlerin kolektif bir özne olarak inşa ettiği halk kavramı, demokrasi projesini baltalamaktadır.

Demokrasi teorisi eşitlik normunu temel alarak, sağ popülistlerin aksine, siyasi katılımı genişletmeye odaklanmaktadır. Müzakereci demokrasi ve radikal demokrasi gibi demokrasi teorisindeki zengin literatür bize sağ popülistlerin egemenlik ve homojen halk tahayyülünün demokrasiyle uyşamayacağını göstermektedir. Örneğin, Habermas'ın (1996) kamu özerkliği (*public autonomy*) kavramı, vatandaşların kamusal alandaki eşit katılımına ve sivil toplum aracılığıyla siyasi kararlara müdahil olmalarına dayanır. Bu katılımın temeli; vatandaşların eşit olarak ortak, kamuya ait ve geneli ilgilendiren konularda görüşlerini bildirmesi ve sivil toplum ve siyasal partiler aracılığıyla siyasi karar alma süreçlerini etkilemesidir. Müzakereci demokrasi, kolektif katılım ve kamusal tartışmaya dayalı vatandaşlık unsurlarını ön plana çıkarması nedeniyle, sağ popülistlerin öne sürdüğü etnos temelli kolektif egemenlik projesine güçlü bir demokratik alternatif sunar.

Laclau ve Mouffe'un radikal demokrasi anlayışı da çoğulcu ve katılımcı bir demokratik özne kurma çabasıdır. Laclau ve Mouffe (1985) Habermas'ın aksine siyasetin özüne rasyonellik yerine çatışmayı koyar. Halk öznesinin, farklı grupların demokratik taleplerinin baskıcı bir rejim ya da sisteme karşı (siyasi ya da sosyo-ekonomik) bir araya gelmesi sonucu ortaya çıktığını savunur. Radikal demokraside halk kavramının özü yoktur; siyasi bir stratejinin parçasıdır. Burada halk kavramı, sağ popülist hareketlerin etnosla özdeşleşen yerliliğinin aksine dışlanmaya, göz ardı edilmeye ve özgürlüklerin kısıtlanmasına karşı aktive edilen boş bir gösterendir. Zira modern demokrasiler halk (ya da milletin) egemen-

liği kurgusu üzerine kurulsa da, halk gücünü fiilen kullanmaz. Modern demokrasiler temsiliyet ilişkileri üzerine kurulmuştur. Bu kurguda halk, sembolik ve temsili bir kavramdır. Bu da halkın talep ve şikayetlerinin temsilini ön plana çıkarır. Mouffe'un son dönemde radikal demokrasi ve Laclau'nun biçimsel popülizm teorisini birleştirerek neoliberalizme karşı sol içinden bir popülist strateji önerdiği çalışması, popülist strateji ile çoğulcu bir halk yaratma çabasına örnek teşkil etmektedir (Mouffe, 2018). Bu yaklaşım, sağ popülizmin demokrasi anlayışına alternatif bir model sunmaktadır.

Yapısal Dönüşümler ve Temsiliyet Krizi

Popülizme söylemsel yaklaşım, diğer yaklaşımlardan popülist hareketlerin ortaya çıkması ve güçlenmesine getirdiği açıklamalarla ayrılır. Diğer yaklaşımlar, popülizme neden olan yapısal ve kurumsal faktörlerin popülist siyaset stratejisi içerisinde edindiği anlamları göz ardı edebilmektedir (De Cleen ve Stavrakakis, 2017).

Laclau, popülizmi içerik odaklı bir yaklaşımdan uzaklaştırarak, onun farklı demokratik talepleri ekleme mantığına odaklanır. Bu yeni çerçeve, popülist söylemleri analiz etmek ve anlamak için ideolojik yaklaşımdan daha farklı bir perspektif sunar. Söylem olarak popülizm, halkın boş bir gösteren (*empty signifier*) olduğunu savunur, çünkü halkın anlamı ve siyasi önemi hem ortaya çıktığı bağlama hem de onu kullanan aktörlerin ideolojik özelliklerine bağlıdır. Laclau (2005) popülist söylemin temel yapısına dair bir şema sunmanın yanı sıra, popülist stratejinin başarısı için gerekli toplumsal ön koşullara da ışık tutar. Laclau'nun yaklaşımı, literatürde popülizmin yapısal koşullarından biri olarak gösterilen temsil krizi süreci ile örtüşmektedir.

Laclau'nun söylemsel yaklaşımında kitlesel partilerin zayıflaması, sendikaların güç kaybetmesi ve neoliberal politikalar başta olmak üzere temsiliyet krizine neden olan faktörler, popülizmi besleyen olasılık koşulları (*conditions of possibility*) olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda söylem analizi, popülizm ve toplumdaki köklü değişim

süreçlerinde ya da sosyal yapıların çözümlenmelerinde (*dislocation*) yaşanan ekonomik, siyasi ve toplumsal krizler arasında bir nedensellik kurmakla birlikte, popülist hareketlerin etkisini ve kitleler nezdindeki cazibesini anlamak ve açıklayabilmek için bu hareketlerin krizlerin nedenleri ve çözümlerine yüklediği anlamları da ciddiye almamız gerektiğini ortaya koymaktadır. Bunun nedeni, halkı elitlerin karşısında konumlandıran konjonktürel popülist siyasi anlatıların, krizlere ve mevcut düzenin tıkanmışlığına karşı alternatif yorum ve çözüm projeleri üzerine kurgulanmasıdır.

Bu bağlamda, bu bölümde sosyal yapıların dönüşümü ve populizm aradındaki ilişki söylem analizi süzgecinden geçirilerek koşulların olanaklılığı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Koşulların olanaklılığı terimi, bir şeyin gerçekleşmesi veya var olması için ön koşulları yaratan çeşitli faktörleri ve bağlamları ifade eder. Bu koşullar, bir şeyin sadece doğrudan nedenleri değildir; daha geniş anlamda ortaya çıkışı ya da gelişimi için ortam hazırlayan sosyal, kültürel, ekonomik, politik veya tarihsel koşullardır. Bu koşullar, bir şeyin mümkün olma ihtimalini etkileyen çeşitli faktörler, durumlar veya özelliklerdir. Özünde, koşulların olanaklılığı şu soruyu sormaktadır: Bir olgu (örneğin, bir sosyal hareket, belirli bir politika, kültürel bir eğilim) hangi koşullar altında mümkün hale gelir?

Söylem analizi, yapısal ve tarihsel koşulları birlikte ele alır, çünkü söylemler tarihsel bağlamdan ve yapıların yerinden oynamasından (*dislocation*) bağımsız olarak ortaya çıkamaz ve anlam kazanmaz (Laclau 1990). Bu metodolojik yaklaşımdan hareketle popülizmin zeminini hazırlayan tarihsel koşullarla sosyal aktörlerin siyasi projeleri arasında bir bağ kurmak mümkündür. Bu noktada, bu makalede savunulan metodolojik tez şöyle ifade edilebilir: Ekonomik, siyasi ve demografik krizler yapılar da kırılmalara neden olarak yeni siyasi projelerin ve siyasi söylemlerin önünü açar, ancak Moffitt'in (2015) belirttiği gibi siyasi gruplar bu tarz krizleri basit bir nedensel açıklamaya

uyan verili bir olgu olarak deneyimlemez. Söylem analizinin temelinde yer alan bu inşacı yaklaşımda kriz siyasi aktörler için nesnel ve tarafsız bir şekilde erişilebilir bir olgu değildir. Bu yaklaşıma göre popülist aktörler sosyal yapılarıdaki çözümler ve krizleri farklı ideolojik açılarından ve değerler süzgecinden geçirerek bir siyasi anlatı oluşturur. Demokratik kurumların toplumla olan bağlarının zayıflamasına neden olan sosyal süreçler bu metodolojik çerçeve doğrultusunda incelenebilir. Literatürde kurumsal aracılık krizi ya da temsiliyet krizi olarak adlandırılan bu durumun popülist anlatıda nasıl şekillendiği incelenebilir.

Demokratik kurumların zaman içinde azalan duyarlılığı, etkinliği ve temsil kabiliyetini kaybetmesi, popülist hareketlerin ortaya çıkmasındaki en önemli etkenlerden biridir (Kriesi, 2014). Kurumlar vatandaşların sorunlarına yeterince cevap veremez hale geldiğinde, popülistler kitlelerin öfkesinden faydalanarak güç kazanmıştır. Siyaset kurumları ve hükümetlerin vatandaşların ihtiyaç ve taleplerine karşı duyarsız hale gelmesi ve sorunları çözmede yetersiz kalması, popülistlerin sistem ve statüko karşıtı söylemleri vasıtasıyla muhalif seçmenlerin desteğini kazanmasının önünü açmıştır.

Siyasal partilerin dönüşümü: Temsiliyet krizinin ilk boyutu, geleneksel siyasi partilerin dönüşümüdür. Partilerin üye sayılarındaki azalma, seçmen sadakatinin ve seçim istikrarının düşmesi, siyasetçilerin partilere olan bağımlılığını zayıflatmıştır. Bu durum, geleneksel parti yapılarının erozyonuna, bağımsız adayların sayısının artmasına ve seçmen davranışlarındaki değişkenliğin artmasına neden olmuştur (Mair, 2002, 2011). Mair (2013), parti demokrasisi çağının sona erdiğini ve partilerin toplumdan koptuğunu savunmaktadır. Bu bağlamda, özellikle sosyal demokrat partilerin zayıflaması, popülist hareketlerin güçlenmesinde etkili olmuştur (Berman, 2021). Bu partilerin geçmişte dezavantajlı ve güçsüz kesimlerin savunucusu rolünü üstlenirken, son yıllarda bu işlevi yerine getirme yeteneğini veya

isteğini kaybetmesi, popülistlerin sessiz kesimin savunucusu olma iddiasıyla bir grup seçmeni ikna edebilmesine olanak tanımıştır (Berman ve Snegovaya, 2019).

Sivil toplumun dönüşümü: Kurumsal aracılıkta önemli bir role sahip olan sivil toplumun zayıflaması da bu süreci derinleştirmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde hâkim olan Keynesyen model, endüstri işçisi-işveren uzlaşması, sendikalar ve kitlesel partiler, 1970'lerdeki ekonomik krizle birlikte zayıflamaya başlamıştır. Siyasi partiler, bu dönüşüme PR stratejileri geliştirerek ve siyaseti (*politics*) yönetimden (*administration*) ayırarak yanıt vermeye çalışmıştır. Ancak bu çabalar, siyasetin kitlelerle bağının kopmasına ve partilerin kitleleri mobilize etme kabiliyetinin zayıflamasına engel olamamıştır.

Neoliberal dönüşüm öncesinde, siyasi partilerin disiplini ve liderliği önem arz ederken, partiler ve sendikalar işçi ve orta sınıfların çıkarlarını temsil etme işlevini üstlenmekteydi. Buna karşın, yeni dönemde küçük ve büyük ölçekli girişimciler ile güvencesiz istihdam koşullarına sahip işçi sınıfı ön plana çıkmıştır. 1970'li yıllardan itibaren artan kamu borçları, sermaye ve emek arasındaki taleplerin dengesinde de değişime yol açmıştır. Bu dönemde örgütsel yapılar giderek zayıflamıştır. Kolektif aidiyetlerin (siyasi partiler, sendikalar ve kamusal anlamda toplum) gerilemesi sonucu toplumsal bütünlük parçalanmıştır.

Toplumun giderek bireyselleşmesi (Giddens, 1991) de bireyleri siyasi partilere bağlayan geleneksel toplumsal bağları zayıflatmıştır. Bu ortamda, bireyler yerleşik kurumları atlayarak, halkın tamamına seslenmeyi hedefleyen popülist söylemlere daha açık hale gelmiştir (Katz & Mair, 1995). Siyasetin medyalaşması bu süreci hızlandırmıştır. Liderler, seçmenlerle doğrudan iletişim kurabilmek için sosyal medya kullanımı ve parti mekanizmasından bağımsız kampanyalar düzenlemeye başlamıştır (Mazzoleni & Schulz, 1999).

Yönetişim: Temsiliyet krizini tetikleyen önemli bir süreç de yönetim (*governance*) mekanizmalarındaki reformlar nedeniyle, siyasi sistemlerin genelini meşruiyetinin ve hesap verebilirliğinin sorgulanmasıdır. Ulus devletle sınırlı hiyerarşik bürokratik yapılardan, ulusötesi ve bölgesel yapılara yetki aktarımı ve yönetim kapsamında farklı paydaşları bir araya getiren ağların (*networks*) oluşumu, kamu yönetiminin piyasa mantığına uygun biçimde örgütlenmesi, demokratik karar alma ve uygulama süreçlerindeki hesap verebilirlik ve sorumluluk atfedebilme endişelerini artırmıştır. Karar alma mekanizmalarının giderek teknikleşmesi, şeffaflıktan uzaklaşması ve halktan kopması, popülist söylemin elitlere yönelmesine ve sistem eleştirilerine zemin hazırlamıştır.

Bu noktada, popülistlerin ana hedefi Avrupa Birliği (AB) entegrasyon sürecinin etkisidir. Popülistler, AB'nin demokratik süreçlerin temel işlevlerinden biri olan farklı politika alternatifleri sunma imkânını zayıflatmıştı öne sürmektedir. AB'nin demokrasi eksikliği algısı, politikaların ulusal devletlere dayatıldığı ve ulusal egemenliğe sınırlamalar getirildiği yönündeki görüşler, AB karşıtı popülizmin yükselişini beslemiştir (Usherwood & Startin, 2013). İngiltere'deki Brexit hareketi ve İtalya'daki Lega Nord gibi örnekler, bu anlayışı yansıtmaktadır (Hobolt, 2016; Verbeek & Zaslove, 2015)

Neoliberalizm ve gelir dağılımında adaletsizlik: Yirminci yüzyılın sonlarında yaşanan gelir ve servet eşitsizliğindeki büyük artış (Piketty, 2017), popülizme verilen desteğin ve temsiliyet krizinin diğer bir boyutudur. Kapitalist sistemdeki dönüşümler, ekonomik yapıda önemli değişimlere neden olmuştur. Post-Fordist üretime geçiş süreci, güvencesiz işlerin artması, imalat sektöründe gerileme ve hizmet sektöründeki istihdam olanaklarının yükselmesiyle birlikte ücretlerde düşüşü ve satın alım gücünün azalmasını beraberinde getirmiştir (Streeck, 2017). Finansal sektörün büyümesi, bankacılık sistemindeki değişimler ve kredi piyasasının genişlemesi bu dönüşümün parçalarıdır. Refah

devletinden bireysel varlık sahipliğine doğru bir geçiş yaşanmıştır (Crouch, 2019). 1970'ler ve 80'lerdeki ekonomik şoklar sonrası ücretler durağanlaşmış, üretkenlik düşmüş ve eşişsizlik artmıştır. Çalışanlar daha az kazanmakla birlikte daha fazla borçlanabilir hale gelmiştir.

Bu ekonomik faktörler özellikle belli kesimleri olumsuz etkilemektedir. Küreselleşme ve sanayi sonrası toplum, özellikle işçileri ve alt düzey yöneticileri olumsuz etkilemiştir. Düşük ücretli vasıfsız işçiler, uzun süreli işsizler, daralan sosyal yardımlara bağımlı haneler, kamu konut sakinleri, tek ebeveynli aileler ve göçmen yoğunluğu fazla olan iç şehirlerde yaşayan yoksul beyaz nüfus grupları ekonomik politikalardan olumsuz etkilenen gruplardır. Küreselleşmenin ve neoliberal dönüşümün kaybedenleri olarak görülen bu gruplar, ekonomik sistemdeki değişimlerle başa çıkmak için gerekli bilgi ve becerilere sahip değildir ve yaşam standartları düşmektedir. Bu durum, kitlelerde öfkeye ve hüsrana yol açmıştır. Ana akım partiler bu tepkiyi doğru yorumlamada başarısız olunca, genellikle yeniden dağıtım ve sosyal koruma planları vaat eden aşırı sağ ve popülist partiler bir alternatif haline gelmiştir.

İlerici neoliberalizm: Nancy Fraser (2019), Trump örneğinden hareket ederek sağ popülist seçmenin karşı çıktığı dönüşümü vurgulamak için ilerici neoliberalizm kavramını ortaya atar. İlerici neoliberalizm 1992 yılında Bill Clinton ile başlamıştır. Clinton, Tony Blair'in Üçüncü Yol politikası ile uyumlu bir politika izlemiş ve sınıf siyasetini inkar etmiştir. Sendikalı imalat işçileri, Afro-Amerikalılar ve kentsel orta sınıflarla bir koalisyon kurmak yerine; girişimciler, banliyö toplulukları, yukarıda belirtilen yeni toplumsal hareketler ve gençlerden oluşan yeni bir ittifak kurmayı tercih etmiştir. Clinton yönetimi, bankacılık sisteminin düzenlemesini kaldırmış ve serbest ticaret anlaşmaları müzakere etmiştir. Bu da sanayi sektörüne darbe vurmuştur. Clinton, sendikaların zayıflaması, reel ücretlerin düşmesi ve iş güvencesizliğinin artmasında sorumludur. Obama da benzer bir siyasi ekonimi yaklaşımı sürdürmüştür. Bu

dönemde sanayi sektörü zayıflamaya devam ettiği için, bu kesim Trump'a yönelmiştir.

Fraser'ın tezini kısaca özetlemek gerekirse, yeni toplumsal hareketlerin (feminizm, anti-ırkçılık, çokkültürlülük ve LGBTQ hakları) getirdiği özgürlükçü söylemlerle birlikte sosyal güvenlik mekanizmalarının zayıflaması el ele gitmiştir. Fraser, bu söylemlere karşı değildir. Fakat bu söylemlerin finansal kapitalizmle uyumlu bir biçimde kurgulandığının altını çizerek (söylemsel düzeyde), neoliberalizmi güçlendirdiğini ve imalat sektörünün ve orta sınıfın tahribatının yapısal nedenlerini gizlediğini savunur. Bir bakıma neoliberal politikalar; liyakat, çeşitlilik, güçlendirme ve ayrımcılık yapmama gibi söylemleri bünyesine adapte etmiştir. Yeni toplumsal hareketlerin gündeme getirdiği özgürlük ve tanınma talepleri yeni sol ve liberal siyasi partiler tarafından dikkate alınmıştır. Ancak bu talepler eşişlik yerine liyakatla ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle, yeni özgürlükçü uygulamalar, ezilen ve toplumun çeperindeki kesimlerin genel bir özgürleşmesinin önünü açmak yerine; sadece azınlıkların kısıtlı bir bölümüne, yetenekleri ve üstün başarıları yoluyla sınıf atlayarak kapitalizmin yönetici kesimine entegre olan kesimine odaklanmıştır. Zira, Fraser'in de belirttiği gibi bu normlar farklı bir siyasi stratejiye (sınıf siyasetine) dahil edilmiş olsalardı, daha eşişlikçi siyasi amaçlara amaçlara hizmet edebilirdi.

Kültürel değişim: Bazı yazarlara göre popülizm, 1970'lerin sessiz devrimine karşı tepkidir (Inglehart, 1977; Inglehart and Norris, 2016). Maddi değerlerden postmodern değerlere geçiş, sessiz bir devrimdir. Bu değişim, temel ihtiyaçların karşılanması politikasından bireysel özgürlüklerin (çokkültürlülük, cinsiyet ve ırksal eşişlik, cinsel özgürlük) artırılmasına odaklanmaya geçişi yansıtır. Bu döneme sol-liberal partilerin yükselişi eşlik ederken, muhafazakâr veya gerici partiler karşı-devrimi başlatır. Yeni özgürlükçü liberalizm, azınlık haklarında ilerleme sağlanmasını ve geleneksel normlara meydan okunmasını beraberinde getirmişti (Fraser,

2019). Muhafazakâr kesimler ise bireycilik, çokkültürlülük, çeşitlilik ve feminizm gibi liberal değerlerin yayılmasını, geleneksel değerler için bir tehdit olarak görmekteydi (Minkenberg, 2000). Yeni değerler bireysel özerkliğe vurgu yaparken geleneksel anlamda otoriteyi zayıflatıyordu. Buna karşı aşırı sağ, izole ve kaygılı bireylerin üzerindeki baskıyı azaltmayı vaat etmekteydi.

Aşırı sağ partilerin dönüşümü: Bu gelişmeler ışığında, aşırı sağ partilerin söylem değiştirmesi popülist hareketin yükselişinde etkili olmuştur (Heinisch, 2003; Mudde, 2007). Birçok Avrupalı sağ popülist parti, 1970'lerde ve 1980'lerde neo-faşist veya anti-demokratik hareketler olarak ortaya çıkmış ve başlangıçta düşük oy oranlarına sahip olmuştur (Fennema et al., 2007). Ancak, daha sonra söylemlerini yumuşatarak ve demokrasiyi benimseyerek (hatta bazı durumlarda savunduklarını iddia ederek) oy oranlarını artırmayı başarmışlardır (Art, 2011; Ignazi 2003).

Sonuç olarak, demokratik kurumların toplumla olan bağlarının zayıflaması, siyasi partilerin dönüşümü, sivil toplumun zayıflaması, toplumun bireyselleşmesi, yönetim mekanizmalarındaki değişim ve Avrupa entegrasyon süreci gibi faktörler, popülizmin yükselişine zemin hazırlamıştır. Bu süreçte popülist partilerin stratejik dönüşümü de etkili olmuştur.

Bu bağlamda popülist hareketlerin hedefi, siyasetin dışına itilmiş (*depoliticized*) alanlarda kendi anlayışları doğrultusunda demokratik denetimi yeniden tesis etmek ve halkın karar alma süreçlerine katılımını sağlamaktır. Diğer bir deyişle, popülistler karar alma mekanizmalarını yeniden politikleştirmeye (*repoliticization*) çalışmaktadır. Popülistler, kamuyu ilgilendiren temel meselelerin siyaset dışı teknik konular seviyesinde ele alınmasına karşı çıkmaktadır, çünkü siyaset alanında ele alınması gereken bir problem kamusal alanda yeterince tartışılma imkânı bulamadığında demokratik süreçler sekteye uğramaktadır.

Bu durumun bir nedeni, siyasal partilerin birbirinden ideolojik açıdan ayrışamaz hale gelerek

radikal merkezde buluşmasıdır. Diğer bir ifadeyle, siyasi partiler çözüm üretiminde birbirlerinden ayırt edilemez politikalar önermektedir. Teknokratik yönetimin güçlenmesinde olduğu gibi, bu durumun arkasında da siyasetin yönetim reformlarıyla geçirdiği yapısal dönüşüm bulunmaktadır. Neoliberal yönetim reformları; sosyal ilişkilerin merkezinde yer alan çoğulluk, birbiriyle uyuşmayan farklı çıkarlar ve farklı değerlerden kaynaklanan çatışmacı siyaset yerine, ideolojiler üstü ve sadece problem çözme odaklı yeni bir yönetim anlayışı getirmiştir. Popülist hareketler bu ortamda sınırlı siyasi seçeneklere duyulan tepkiyi organize ederek, sistem içindeki partilerin dışında siyasi söylemler getirmeye odaklanmıştır.

Popülist Hareketlerin Kriz Ortamında Yükselişi

Demografik, ekonomik ve kültürel krizler popülist siyasi hareketlerin yükselişini tetiklemektedir. Ekonomik, siyasi ve toplumsal krizler, sosyal yapıdaki mevcut kırılma noktaları derinleştirerek ekonomik eşitsizlikleri, göç konusundaki endişeleri ve elitlere duyulan güvensizliği körükler. Ne var ki, uzun süreli ekonomik, siyasi ve toplumsal trendler ve krizler ile popülizm arasında doğrudan bir bağ kurulamaz (Laclau, 2005). Bunun nedeni, yapısal dönüşümler ve krizlerin söylem süzgecinden geçmeden doğrudan popülizme neden olamayacağıdır. Popülistler kriz imgeleri ve kriz retoriği kullanarak gündemlerini meşrulaştırmaya çalışmaktadır (Brubaker, 2018; Laclau, 2005). Bu bağlamda sağ ve sol popülist hareketlerin krizlere karşı geliştirdiği söylem farklılığına dikkat çekmek gerekmektedir.

Sağ Popülizm ve Kriz: Sağ popülist hareketler, genellikle korumacı söylemler öne sürerek ekonomik, güvenlik ve kültür alanlarında halkın çıkarlarını korumayı amaçlayan bir anlatı kurar. Bu alanlardaki kaygı ve korkular, basit çözümler sunan sağ popülist söylemlerin yükselişine zemin hazırlamaktadır (Wodak, 2015). Sağ popülist söylemde ekonomik korumacılık, yerli sanayii, (asli unsur olarak) vatandaşları ve iç pazarı dış rekabetten korumayı hedefler (Jones, 2021). Bu

söylem; iş kaybı, haksız ticaret uygulamaları ve ekonomik gerileme endişelerine hitap etmektedir.³ Özellikle 2008 krizi gibi büyük çaplı olaylar, düşük gelirli kesimleri daha da olumsuz etkilemekte ve popülistlerin 'sistem hileli, diğerleri bizim pahamıza faydalanıyor' söylemini inandırıcı kılmaktadır. Nitekim krizin ardından Avrupa'da Lega Nord, AfD, Norveç İlerleme Partisi ve Finlandiya Partisi gibi sağ popülist partiler ulusal siyasette güç kazanmıştır.

Göç konusunda ise sağ popülistler mültecileri potansiyel güvenlik tehdidi olarak tasvir etmekte, mültecileri terör saldırıları ve suç oranlarındaki artışından sorumlu tutmaktadır. Bu 'biz ve ötekiler' ayrımını besleyen söylem, popülistlerin halkın koruyucusu imajını pekiştirmekte ve kitleler üzerindeki etkisini artırmaktadır (Mudde & Kaltwasser, 2017; Müller, 2016). Zira, bazı araştırmacılar, refah şoven aşırı sağ partilere oy verme olasılığının, yerli halkın sosyal yardımlara erişimlerinin göçmenler tarafından kısıtlandığı algısının yüksek olduğu yerlerde arttığını gözlemlemiştir. Araştırmalar, küreselleşmenin büyük nüfus hareketlerine yol açtığı yerlerde, önemli miktarda aynı sosyal programlara (barınma, sağlık hizmeti ve eğitim dahil) sahip ülkelerde, refah devleti şovenizmi yapan partilere verilen desteğin artabildiğini göstermektedir.⁴ Bu durum, söz konusu programlara erişim konusunda vatandaşlar ile göçmenler arasında refahın dağıtım çatışması yaratmaktadır.

Popülist söylem ayrıca ulusal güvenlik ve kültürel tehditlerle ilgili kaygıları kullanarak güvenlikçi politikaları meşrulaştırır. Sağ popülist hareketler sınır güvenliği önlemlerini artırmayı, istihbarat toplama faaliyetlerini yoğunlaştırmayı ve kısıtlı göç politikaları uygulamayı savunur. Kültürel korumacılık; geleneksel değerleri, normları ve kimlikleri zararlı veya yıkıcı olarak algılanan dış etkilere korumayı hedefler. Bu yüzden sağ popülist hareketler göçü sınırlamayı ve gele-

neksel aile yapısını ve cinsiyet rollerini muhafaza etmeyi savunur (Norris and Inglehart, 2019). Kültürel homojenleşme, milli kimlik kaybı ve ahlaki çöküş korkularına hitap ederek asli unsurun kültürel yapısını korumaya yönelik politikalar geliştirmeye odaklanır (Moran & Littler, 2020).

Özetle, ekonomik krizler (durgunluk), terör saldırıları veya hızlı toplumsal değişim gibi olaylar, kitlelerde kaygı ve belirsizlik yaratır. Bu durum, kitleleri sağ popülistlerin anlatılarına daha açık hale getirir. Farklı krizleri birbirine bağlayan sağ popülist anlatı; ekonomik, kültürel ve güvenlik temelli kaygıların tümünü tek bir potada eriterek, halk desteğini artırmaya ve politikalarını meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Sağ popülistler, medya, akademi ve hükümet gibi kurumlara olan güveni sarsarak bir bilgi boşluğu yaratmakta, bu da alternatif gerçeklerin ve popülist seslerin ivme kazanmasına neden olmaktadır.

Sol Popülizm ve Ekonomik Kriz

Sol popülist hareketler Yunanistan, İtalya ve Portekiz gibi ülkelerde 2008 ekonomik krizi öncesinde yüksek kamu borcu oluşması ve kemer sıkma politikalarının halkta neden olduğu tepki ortamında güçlü siyasi aktörler olarak ortaya çıkmıştır. 2008 küresel ekonomik krizi sonrasında Güney Avrupa ülkeleri ciddi ekonomik zorluklarla karşı karşıya kaldığında, Avrupa Merkez Bankası (ECB), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Avrupa Birliği (AB) Komisyonu'ndan oluşan 'üçlü Troyka' kriz yaşayan ülkelere Alman ekonomik modelini temel alan şartlı krediler sunmuştu. Bu model; ücret disiplini, dezenflasyon ve rekabetçilik üzerine kuruluydu (Streeck, 2015). Güney Avrupa ülkeleri, AB'ye olan yüksek destekleri nedeniyle, bu şartları kabul etmekte tereddüt etmemiştir.

Üçlü troykanın dayattığı reformlar kapsamlıydı. İşgücü piyasasının esnekleştirilmesi, kamu hizmetlerinin serbestleştirilmesi, kamu çalışanlarının maaşlarının dondurulması veya

3 Gelişmiş ülkelerde kendini ekonomik açıdan kaybeden olarak gören kesimler, bir yandan da yaşadıkları sorunların sorumlusu

olarak Çin gibi ülkeleri ve kendi toplumlarındaki kazananları görüyordu (Milanovic, 2019, 2016; Rodrik, 2011).

4 Çalışmanın kaynağı: <https://fordschool.umich.edu/news/2022/cavaillie-far-right-parties-find-favor-where-immigrants-citizens-vie-same-public-housing> (Erişim, 10.12.2024).

kesilmesi ve işsizlik ödeneklerinde kesintiler gibi sert önlemler içeriyordu. Kriz döneminde iktidara gelen liderler benzer bir tutum takındı. İtalya'da Mario Monti, Yunanistan'da Lucas Papademos gibi teknokratlar ile Yunanistan'da Antonis Samaras ve İspanya'da Mariano Rajoy gibi muhafazakar liderler, kemer sıkma politikalarını uygulamaya direnmedi. Teknokrat ve muhafazakar hükümetler, bu sert önlemleri 'ortak çaba' ve 'kolektif fedakarlık' söylemleriyle meşrulaştırmaya çalıştı (Borriello & Jager, 2023).

Ancak bu politikaların sosyal sonuçları ağır oldu ve artan eşitsizlik, yoksullaşma ve sağlık hizmetlerinin kötüleşmesi, toplumda derin izler bıraktı. Neoliberalizm ve artan eşitsizlikler, orta sınıfın gerilemesine, sosyal güvenlik ağlarının zayıflamasına ve ekonomik güvensizlik hissinin yaygınlaşmasına yol açtı. "Seçimler hiçbir şeyi değiştirmiyor" sloganı, siyasi iktidarın nerede olduğu sorusunu gündeme taşıdı. Bu durum, ekonomik sıkıntılardan sorumlu tutulan elitin karşısında konumlanan ve servet birikimine karşı çıkan anti-kapitalist popülist hareketlerin yükselişine katkıda bulundu.

Zira, kitle partilerinin terk edilmesi siyasetçi-vatandaş arasındaki boşluğu doldurma fırsatı yaratmıştır. 2013 yılında İspanya'da Indignados hareketi ve ardından gelen Podemos partisi bu boşluktan beslenmiş örneklerdir. Sol popülist hareketler halk-seçkinler, çoğunluk-azınlık, yüzde 99-yüzde 1 ayrışmasıyla kitleleri harekete geçirmiştir. Bu hareketler genellikle demokratik temsiliyete karşı değildir; siyaseti yeniden demokratikleştirmek ve ekonomiyi yeniden siyasallaştırmak istemektedir (Warakakis & Katsambekis, 2014).

Sonuç

Bu makalede popülizm, popülizmin eklemlendiği unsurlar ve popülist hareketlerin ortaya çıkmasına neden olan yapısal dönüşümler Ernesto Laclau'nun popülizm teorisi ve söylem analizi aracılığıyla ele alındı. Bu yaklaşımın, popülizm çalışmalarına üç farklı açıdan yaptığı katkı incelendi. Öncelikle, popülizmi bir ideoloji olarak kabul etmek yerine bir siyaset etme biçimi ve stra-

tejisi olarak benimsenmesinin gerekleri tartışıldı. Bununla birlikte, tek ve nesnel bir halk kavramı olmadığı ve halkın söylem yoluyla farklı anlamlarda kurgulanabileceğini gösterildi. Popülist hareketlerin ideolojik ayraç olarak kabul edilen homojenlik arayışının yalnızca sağ popülistlerin harekete geçirdiği bir mit olarak görülmesi gerektiği, halk kavramını çoğulcu ve demokratik bir özne olarak da inşa etmenin mümkün olduğu ele alındı. Ayrıca, popülizme neden olan yapısal dönüşümler ile popülist hareketlerin bu dönüşümlere ve krizlere attıkları anlamlar ve popülistlerin bunları stratejilerine nasıl uyarladıkları söylem analizi süzgecinden geçirilerek sorunsallaştırıldı.

Bu bağlamda, popülizm temsiliyet sorununa bir tepki olarak ortaya çıkan ve uzun süreli eğilimler ve yapısal dönüşümler sonucu oluşan bir söylemdir. Popülist söylem; halk ve elitler gibi kavramların anlamlarını yeniden inşa eder, siyasi krizlere ve değişimlere anlam katar ve bu süreçlerden olumsuz etkilenen grupların taleplerini siyasi arenaya taşır.

Bu açıdan, söylem analizi popülizm çalışmalarına önemli bir metodolojik katkı yapmaktadır. Bu yaklaşım; 'yerli', 'halk' ve 'millet' terimlerinin ortak etnik kökenden, kültürel değerlerden ve dilden kaynaklanan bir özü olduğu iddiasına karşı çıkar. Aynı zamanda, popülistlerin halkın kimliğini, çıkarlarını ve niyetlerini şeffaf ve objektif bir şekilde okuyabildikleri iddiasını reddeder. Söylem analizinde kavramların bir özü yoktur; kavramlar söylem vasıtasıyla oluşturulan kurgulardır. Ne halkın (ve milletin) sabit bir özü bulunur, ne de popülistlerin temsil etme iddiasında oldukları halk (milli) çıkarlarının temsiliyet ilişkisinden ayrı düşünülebilecek objektif bir karakteri vardır.

Dolayısıyla, popülizm çalışmalarında yapılabilecek en büyük hatalardan biri, kolektif terimlerin (halk gibi), temsiliyet ilişkisinin ve grup çıkarlarının sanki bir özü ya da sosyal ilişkilerden izole edilerek ele alınabilecek içerikleri olduğunu düşünmektir. Michael Saward'ın (2006) temsiliyet iddiası teorisinden hareketle, popülizm çalış-

malarının çıkış noktası, popülist hareketlerin söylemlerinin halkı ve halkın çıkarlarını nasıl inşa ettiği olmalıdır. Saward'ın inşacı bakış açısından geliştirdiği teoride belirttiği gibi, grup aidiyeti söylem vasıtasıyla oluşan bir süreçtir.

Söylem analizi, ayrıca; göç, ekonomik ve kültürel değişim ve popülizm arasında kurulan nedensellik ilişkisine farklı bir bakış açısı getirmektedir. Laclau'nun söylem analizi, popülizmi besleyen yapısal dönüşümleri ve özellikle kurumsal temsiliyet krizini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Laclau'ya göre temsiliyet krizi, popülist söylemlerin olanaklılık koşullarını yaratmaktadır, çünkü toplumdaki farklı siyasi dönüşüm talepleri bu koşullarda birbirlerine eklenmektedir. Bu süreçte popülist anlamda bir halk inşa edilmektedir.

Zira hem merkez sol hem de merkez sağ partiler, seçmen kitlesi temsiline, ihtiyaçların dile getirilmesinde ve farklı politika çözümleri önermede başarısız olmuşlardır. Siyasi kurumların toplumla olan bağlarının zayıflaması temsiliyet krizine neden olmakta ve popülist hareketlerin yükselişi için elverişli bir ortam yaratmaktadır. Popülist hareketler, merkez sol ve merkez sağ partilerin önemli konularda seçmenlere net alternatifler sunamadıklarında güçlenmiştir. Popülistler, statüko karşısında tek gerçek alternatif olduklarını iddia ederek tabanlarını genişletmiştir. Bu çerçevede söylem analizi, popülist hareketlerin kriz, yapısal sorunlar ile bireyi ve içinde bulunduğu siyasi topluluğu hedef alan tehditler gibi olguları nasıl anlamlandırdıklarını incelemeyi önerir; bu krizlere hangi söylemsel stratejilerle yaklaştıklarını sorunsallaştırır.

Kaynakça

- Akkerman, T. (2015). Immigration policy and electoral competition in Western Europe: A fine-grained analysis of party positions over the past two decades. *Party Politics*, 21(1), 54–67.
- Art, D. (2011). *Inside the radical right: The development of anti-immigrant parties in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Aslanidis, P. (2016). Populist social movements of the Great Recession. *Mobilization: An International Quarterly*, 21(3), 301–321.
- Berman, S. (2021). The causes of populism in the West. *Annual Review of Political Science*, 24(1), 71–88.
- Berman, S., & Snegovaya, M. (2019). Populism and the decline of social democracy. *Journal of Democracy*, 30(3), 5–19.
- Betz, H.-G. (1994). *Radical right-wing populism in Western Europe*. London: Macmillan.
- Betz, H.-G. (2003). Xenophobia, identity politics and exclusionary populism in Western Europe. *Socialist Register*, 39, 193–210.
- Bonikowski, B., & Gidron, N. (2016). The populist style in American politics: Presidential campaign discourse, 1952–1996. *Social Forces*, 94(4), 1593–1621.
- Brubaker, R. (2017). Why populism? *Theory and Society*, 46, 357–385.
- Brubaker, R. (2020). Populism and nationalism. *Nations and Nationalism*, 26(1), 44–66.
- Bugaric, B. (2019). The two faces of populism: Between authoritarian and democratic populism. *German Law Journal*, 20(3), 390–400.
- Canovan, M. (2005). *The people*. Cambridge: Polity.
- De Cleen, B. (2017). Populism and nationalism. In C. R. Kaltwasser, P. A. Taggart, P. Ochoa Espejo, & P. Ostiguy (Eds.), *Handbook of populism* (pp. 342–362). Oxford: Oxford University Press.
- De Cleen, B. (2019). The populist political logic and the analysis of the discursive construction of “the people” and “the elite.” In J. Zienkowski & R. Breeze (Eds.), *Imagining the peoples of Europe: Populist discourses across the political spectrum* (pp. 19–42). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- De Cleen, B., & Stavrakakis, Y. (2017). Distinctions and articulations: A discourse theoretical framework for the study of populism and nationalism. *Javnost - The Public*, 24(4), 301–319.
- Eatwell, R., & Goodwin, M. (2018). *National populism: The revolt against liberal democracy*. Milton Keynes: Pelican Books.
- Fennema, M., & Van der Brug, W. (2007). What causes people to vote for a radical right party? A review of recent work. *International Journal of Public Opinion Research*, 19(4), 474–487.
- Fraser, N. (2019). *The old is dying and the new cannot be born: From progressive neoliberalism to Trump – and beyond*. New York: Verso.

- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Cambridge: Blackwell Publishing.
- Gidron, N., & Bonikowski, B. (2013). *Varieties of populism: Literature review and research agenda*. Weatherhead Center for International Affairs, Harvard University, Working Paper No. 0004.
- Glynos, J., & Howarth, D. (2007). *Logics of critical explanation in social and political theory*. London: Routledge.
- Habermas, J. (1996). *Between facts and norms*. Cambridge: MIT Press.
- Halikiopoulou, D., Mock, S., & Vasilopoulou, S. (2013). The civic zeitgeist: Nationalism and liberal values in the European radical right. *Nations and Nationalism*, 19(1), 107–127.
- Heinisch, R. (2003). Success in opposition–failure in government: Explaining the performance of right-wing populist parties in public office. *West European Politics*, 26(3), 91–130.
- Hobolt, S. B. (2016). The Brexit vote: A divided nation, a divided continent. *Journal of European Public Policy*, 23(9), 1259–1277.
- Ignazi, P. (2003). *Extreme right parties in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Inglehart, R. (1977). *The silent revolution: Changing values and political styles among Western publics*. New Jersey: Princeton University Press.
- Inglehart, R. F., & Norris, P. (2016). Trump, Brexit, and the rise of populism: Economic have-nots and cultural backlash. HKS Working Paper No. RWP16-026. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2818659 (Accessed: July 10, 2024).
- Jones, K. (2021). *Populism and trade: The challenge to the global trading system*. Oxford: Oxford University Press.
- Judis, J. B. (2016). *The populist explosion: How the great recession transformed American and European politics*. New York: Columbia Global Reports.
- Katsambekis, G. (2020). The populist surge in post-democratic times: Theoretical and political challenges. *The Political Quarterly*, 88(2), 202–210.
- Katsambekis, G. (2022). Constructing ‘the people’ of populism: A critique of the ideational approach from a discursive perspective. *Journal of Political Ideologies*, 27(1), 53–74.
- Kioupkiolis, A. (2016). Podemos: The ambiguous promises of left-wing populism in contemporary Spain. *Journal of Political Ideologies*, 21(2), 99–120.
- Kriesi, H. (2014). The populist challenge. *West European Politics*, 37(2), 361–378. Laclau, E. (2005). *On populist reason*. New York: Verso.
- Laclau, E. (1990). *New reflections on the revolution of our time*. London: Verso. Laclau, E., & Mouffe, C. (1985). *Hegemony and socialist strategy*. New York: Verso.
- Lefort, C. (1988). *Democracy and political theory*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- Mazzoleni, G., & Schulz, W. (1999). "Mediatization" of politics: A challenge for democracy? *Political Communication*, 16(3), 247-261.
- Machiavelli, N. (1996). *Discourses on Livy*. Chicago: University of Chicago Press. (Trans. N. Tarcov & H. Mansfield).
- McCormick, J. P. (2011). *Machiavellian democracy*. New York: Cambridge University Press.
- Mendes, M. S., & Dennison, J. (2021). Explaining the emergence of the radical right in Spain and Portugal: Salience, stigma and supply. *West European Politics*, 44(4), 752-775.
- Milanovic, B. (2016). *Global inequality: A new approach for the age of globalization*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Milanovic, B. (2019). *Capitalism, alone: The future of the system that rules the world*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Minkenberg, M. (2000). The renewal of the radical right: Between modernity and anti-modernity. *Government and Opposition*, 35(2), 170-188.
- Moffitt, B. (2016). *The global rise of populism: Performance, political style and representation*. Stanford: Stanford University Press.
- Moffitt, B. (2015). How to perform crisis: A model for understanding the key role of crisis in contemporary populism. *Government and Opposition*, 50(2), 189-217.
- Moffitt, B., & Tormey, S. (2014). Rethinking populism: Politics, mediatization and political style. *Political Studies*, 62(2), 381-397.
- Mondon, A. (2014). The Front National in the twenty-first century: From pariah to republican democratic contender? *Modern & Contemporary France*, 22(3), 301-320.
- Moran, M., & Littler, J. (2020). Cultural populism in new populist times. *European Journal of Cultural Studies*, 23(6), 857-873.
- Mouffe, C. (2018). *For a left populism*. New York: Verso Books.
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541-563.
- Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C. (2019). *The far right today*. Cambridge: Polity Press.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2012). Populism and (liberal) democracy: A framework for analysis. In C. Mudde & C. R. Kaltwasser (Eds.), *Populism in Europe and the Americas* (pp. 1-27). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2017). *Populism: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Müller, J.-W. (2016). *What is populism?* Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Norris, P., & Inglehart, R. F. (2019). *Cultural backlash: Trump, Brexit and authoritarian*

populism. Cambridge: Cambridge University Press.

Ostiguy, P. (2009). The high-low political divide: Rethinking populism and anti-populism. *Committee on Concepts and Methods Working Paper Series*, 35(4).

Panizza, F. (2005). Introduction: Populism and the mirror of democracy. In F. Panizza (Ed.), *Populism and the mirror of democracy* (pp. 1-31). New York: Verso.

Piketty, T. (2017). *Capital in the twenty-first century*. Cambridge: Harvard University Press.

Pirro, A. L. P. (2014). Populist radical right parties in Central and Eastern Europe: The different context and issues of the prophets of the patria. *Government and Opposition*, 49(4), 600-629.

Plattner, M. F. (2010). Democracy's past and future: Populism, pluralism, and liberal democracy. *Journal of Democracy*, 21(1), 81-92.

Rooduijn, M. (2014). The mesmerising message: The diffusion of populism in public debates in Western European media. *Political Studies*, 62(4), 726-744.

Rydgren, J. (2007). The sociology of the radical right. *Annual Review of Sociology*, 33, 241- 262.

Saward, M. (2006). The representative claim. *Contemporary Political Theory*, 5, 297-318.

Stavrakakis, Y. (2004). Antinomies of formalism: Laclau's theory of populism and the lessons from religious populism in Greece. *Journal of Political Ideologies*, 9(3), 253-267.

Stavrakakis, Y., & Katsambekis, G. (2014). Left-wing populism in the European periphery: The case of SYRIZA. *Journal of Political Ideologies*, 19(2), 119-142.

Streeck, W. (2015). Why the euro divides Europe. *New Left Review*, 95, 5-26. Streeck, W. (2017). The return of the repressed. *New Left Review*, 104, 5-18. Taggart, P. (2000). *Populism*. Buckingham: Open University Press.

Urbinati, N. (2019). *Me the people: How populism transforms democracy*. Cambridge: Harvard University Press.

Usherwood, S., & Startin, N. (2013). Euroscepticism as a persistent phenomenon. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 51(1), 1-16.

Vatter, M. (2012). The quarrel between populism and republicanism: Machiavelli and the antinomies of plebeian politics. *Contemporary Political Theory*, 11, 242-263.

Verbeek, B., & Zaslove, A. (2015). The impact of populist radical right parties on foreign policy: The Northern League as a junior coalition partner in the Berlusconi governments. *European Political Science Review*, 7(4), 525-546.

Weyland, K. (2001). Clarifying a contested concept: Populism in the study of Latin American politics. *Comparative Politics*, 34(1), 1-22.

Wodak, R. (2015). *The politics of fear: What right-wing populists mean*. London: Sage.

Extended Summary

Different approaches to populism conceptualize it as an ideology, a discourse, or a style of politics. This article considers populism as a political strategy and examines the structural factors that contributed to its emergence, consolidation, and proliferation in Europe. Through Ernesto Laclau's theory of populism and discourse analysis, this article analyses populist articulations and the structural transformations that precipitated populist movements. This approach contributes to the scholarly understanding of populism in three distinctive ways.

First, rather than treating populism as an ideology, this analysis handles it as a form and strategy of political engagement. According to Laclau, populism transcends conventional ideological categorizations and performative practices. In this theoretical framework, populism emerges as a political strategy for constructing a collective political subject. Populist movements establish a chain of equivalence that unifies diverse societal demands and grievances against an oppressive political regime or economic system under a common conceptual umbrella. This chain of equivalence can be understood as a connective mechanism linking disparate social demands. Therefore, Laclau provides a formalized interpretation of populism, arguing that a movement is populist not by virtue of predefined policies embedded within its discourse or ideology (as proposed by Cas Mudde), akin to established ideological frameworks like liberalism or socialism. Instead, what distinguishes populist movements is their unique logic of articulation between different social classes and political movements, irrespective of their specific political propositions.

Second, discourse analysis reveals that there is no singular, objective concept of the people and that the people can be constructed through different discursive meanings. The concept of people encompasses three distinct meanings. First, it refers to the plebs – the oppressed masses who stand in opposition to the oppressive elite. Second, people is understood as the demos, which represents the fundamental subject of democratic governance. Third, the term is used in a way that significantly overlaps with the broader concept of nation, suggesting a more collective and identity-based interpretation.

So conceived, it is possible to construct the concept of the people as a pluralistic and democratic subject. It is undeniable that the homogeneity discourse of right-wing populist movements undermines democratic principles. These movements systematically exclude certain segments of society in their pursuit of a hypothetical homogeneous collective. In contrast, democratic populist movements aspire to create a collective subject that acknowledges and does not suppress the distinct political demands and differences among various social classes and groups. Their fundamental objective is to facilitate collaborative action toward a strategic goal, rather than imposing rigid homogeneity. For example, the Occupy Wall Street movement and political parties such as Syriza and Podemos emerged with the claim of fighting against economic inequality on behalf of the people, demanding economic justice and redistribution of wealth by mobilizing different social groups. These movements tried to cultivate a sense of unity that explicitly emphasizes pluralism across different classes and groups, respecting their diverse political demands, in alignment with the principles of radical democracy.

The third contribution of discourse analysis is to examine the structural transformations that facilitate populism, investigating the meanings that populist movements attribute to these transformations and crises, and problematizing how populists strategically adapt them. Discourse analysis addresses structural and historical conditions concurrently, recognizing that discourses cannot emerge or gain meaning independently of their historical context and the dislocation of structures. Posited in this way, it becomes possible to establish a link between the historical conditions that prepare the ground for populism and the political projects of social actors.

On this account, economic, political, and demographic crises generate structural ruptures that create opportunities for new political projects and discourses. However, political groups do not experience such crises as a straightforward, causally determined phenomenon. A crisis is not an objective and objectively accessible phenomenon for political actors. Instead, populist actors construct political narratives by filtering social disintegration and crises through distinct ideological perspectives and value systems. From the anti-essentialist perspective underlying the discursive approach, voter behavior is not a transparent set of attitudes or values that can be simply decoded by political parties. The elements constituting populist ideology (antagonism, nativism, popular sovereignty) are dynamically defined, constructed, shaped, and reproduced through populist relations of representation and political strategies.

On the whole, the rise of populism is largely attributable to the weakening of democratic institutions' links with society. This phenomenon is referenced in the literature as the crisis of institutional mediation or crisis of representation. The declining responsiveness, effectiveness, and representativeness of democratic institutions over time constitute one of the most significant factors in the emergence of populist movements. When institutions fail to respond adequately to citizens' concerns, populists gain power by capitalizing on mass discontent. The insensitivity of political institutions and governments to citizens' needs and demands, and their inability to resolve systemic issues, have enabled populists to garner support from opposition voters through their anti-system and anti-status quo discourses.